

Mestno gledališče ljubljansko, Čopova 14, 1000 Ljubljana, Slovenija
Hišna centrala **+386 (0)1 4258 222**
Tajništvo **+386 (0)1 4257 148**
Blagajna **+386 (0)1 2510 852**, odprto vsak delavnik od 12. do 18. ure
in uro pred predstavo, e-naslov **blagajna@mgl.si**
E-naslov **info@mgl.si**
Spletno mesto **www.mgl.si**

Barbara Hieng Samobor direktorica in umetniška vodja
Petra Bizjak direktorica pomočnica – poslovna vodja
Janez Koleša direktorica pomočnik za tehnične zadeve

Alenka Klabus Vesel dramaturginja in arhivarka
Eva Mahkovič dramaturginja in vodja mednarodnega oddelka
Petra Pogorevc dramaturginja in urednica Knjižnice MGL
Ira Ratej dramaturginja in vodja izobraževalnega programa
Maja Cerar, Martin Vrtačnik lektorja

Simona Belle vodja službe za odnose z javnostmi in trženja
tel. +386 (0)1 4255 000

Branka Lepšina koordinatorka in planerka programa
tel. +386 (0)1 2514 167

Katarina Koprivnikar vodja projektov
tel. +386 (0)1 4258 222

Petra Setničar koordinatorka obiska
tel. +386 (0)1 4258 222

Urša Petelinek in **Rok Špacapan** blagajničarja in informatorja
tel. +386 (0)1 2510 852

Javni zavod Mestno gledališče ljubljansko, ustanoviteljica Mestna občina Ljubljana
Program gledališča financirata Ministrstvo za kulturo (iz proračuna Republike Slovenije) in MOL.

Svet Mestnega gledališča ljubljanskega
mag. Mojca Jan Zoran (predsednica), **Ira Ratej** (namestnica predsednice), **Špela Knol**,
mag. Kim Komljanec, **Ksenija Sever**

Strokovni svet Mestnega gledališča ljubljanskega
Eva Mahkovič (predsednica), **Alen Jelen**, **Tone Peršak**, **izr. prof. dr. Katarina Podbevšek**, **Matej Puc**, **Nina Valič**

Gledališki list Mestnega gledališča ljubljanskega, letnik LXXII, sezona 2021/2022, številka 9
Izdaja Mestno gledališče ljubljansko, © 2022 Mestno gledališče ljubljansko

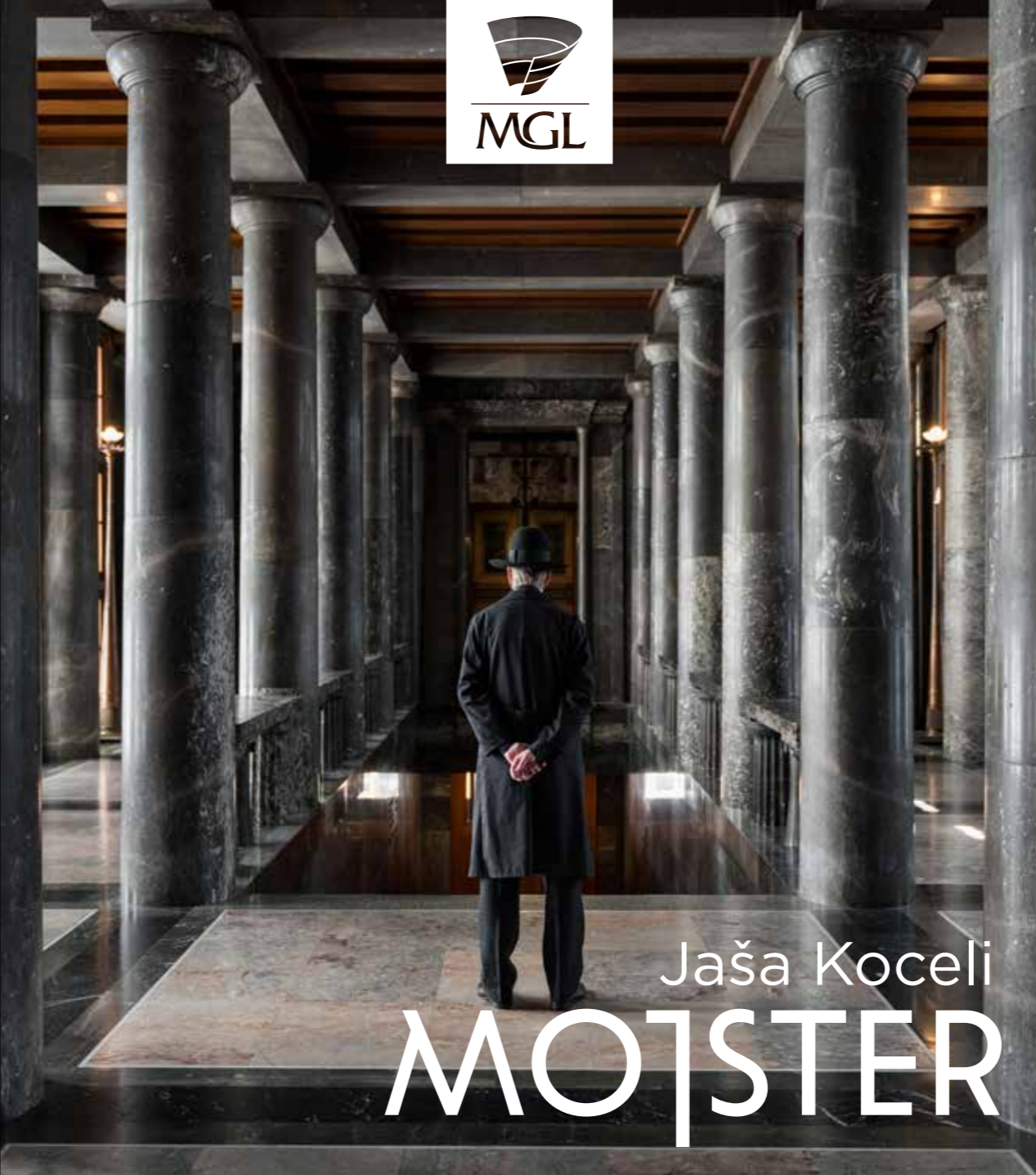
Za izdajatelja **Barbara Hieng Samobor** Urednice **Alenka Klabus Vesel**, **Eva Mahkovič**, **Petra Pogorevc**, **Ira Ratej**
To številko je uredila **Eva Mahkovič** Lektor **Martin Vrtačnik** Avtor fotografije **Mankica Kranjec** Oblikovalka **Mojca Višner**

Tisk **MatFormat**, naklada **200** izvodov
Ljubljana, Slovenija, junij 2022

Po 13. točki prvega odstavka 42. člena ZDDV-1 davek ni obračunan.

SEZONA **2022/2023**

www.mgl.si
info@mgl.si
01 4258 222

Jaša Koceli MOJSTER

Jaša Koceli MOJSTER

Predstava O Arhitektu Jožetu Plečniku

Krstna uprizoritev

Premiera 30. junija 2022 na strehi Gimnazije Jožeta Plečnika, Ljubljana

V sodelovanju z Mestnim gledališčem iz Prage

AVTOR SCENARIJA IN REŽISER **JAŠA KOCELI**
DRAMATURGINJA **EVA MAHKOVIC**
OBLIKOVALEC PRIZORIŠČA **DARJAN MIHAJLOVIČ CERAR**
KOSTUMOGRAFKA **BRANKA PAVLIČ**
AVTOR GLASBE **MIHA PETRIC**
LEKTOR **MARTIN VRTAČNIK**
OBLIKOVALEC SVETLOBE **DAVID ANDREJ FRANCKY**
OBLIKOVALEC ZVOKA **NAKNADNO**

Igra
JOŽE PLEČNIK **ALOJZ SVETE**

Vodja predstave in šepetalka **Lejla Žorž**
Tehnični vodja **Janez Koleša**
Vodja scenske izvedbe **Matej Sinjur**
Vodji tehničnih ekip **Dimitrij Petek** in **Boris Britovšek**
Tonska tehnika **Sašo Dragaš** in **Tomaž Božič**
Osvetljevalca **Andrej Koležnik** in **Boštjan Kos**
Garderoberka **Angelina Karimović**

Sceno so izdelali pod vodstvom mojstra **Vlada Janca** in
kostum pod vodstvom mojstric **Irene Tomažin** in **Branke Spruk** v delavnicah MGL.

Damjan Prelovšek

ARHITEKT JOŽE PLEČNIK V LUČI KORESPONDENCE

Slovenski arhitekt Jože Plečnik (1872–1957) je živel in ustvarjal v predračunalniškem času, ko je bil tudi domači telefon, ki ga sam nikoli ni imel, prej izjema kot pravilo. Zato se je na daljavo sporazumeval s pismi. V Ljubljani, Jajcu, Beogradu, na Dunaju, v Pragi in drugod so se ohranila številna pisma, ki nam razkrivajo njegov duševni profil. Pisal je prijateljem, učencem, obrtnikom, pa tudi čisto naključnim ljudem, s katerimi ga je povežalo življenje. Največ nam o njem povedo pisma starejšemu bratu duhovniku Andreju, ki je po smrti staršev bedel nad njegovo umetniško rastjo. Ker sta oba večino let preživela zunaj rojstne Ljubljane, Andrej najprej v Idriji in pozneje v Kočevju, Jože pa na Dunaju in v Pragi, sta se lahko redno sporazumevala samo s pomočjo pisem. Zato so prav ta ključnega pomena za razumevanje Plečnikovega umetniškega razvoja. Iz njih izvemo, kako se je iz mizarskega vajenca, ki je že po prvem semestru zapustil gimnazijske klopi, počasi razvil v umetnika z jasnimi življenjskimi nazori in strogimi pogledi na umetnost, pa tudi o bratovi bolečini, ko mu je bilo zaradi spora s škofom onemogočeno vsakršno napredovanje v cerkveni hierarhiji. Jože je bil nanj močno navezan in je bratovo malodušnost spremljal z neomajnim potrpljenjem. Ker se je zavedal svoje pomanjkljive splošne izobrazbe, jo je skušal nadoknaditi z branjem. Segal je predvsem po katoliški literaturi, o kateri si je lahko izmenjeval poglede s teološko izobraženim Andrejem. Tudi sam je pogosto nihal med samopomilovanjem in samopoveličevanjem, o čemer med drugim priča njegova izjava s študijskega potovanja po Italiji. Bratu je nekoč samozavestno dejal, da njegovi zapiski niso slabši, kakor če bi jih napisal Goethe, čeprav so po obliki manj dognani. Ker je že mlad odšel na Dunaj, mu je beseda bolje tekla v nemščini. Kljub temu je vse življenje ostal zaveden Slovenec. Tudi pozneje so se mu nemški stavki pogosto vrivali v slovenska pisma. Domov je včasih pisal nemško, še zlasti, ker se je v tem jeziku lažje izražal o strokovnih zadevah. V družbi tovarnarja in mecena Johanna Evangelista Zacherla je bil Plečnik pri viru moderne avstrijske katoliške misli. Tovarnarjeva vila v predmestju Döbling je zgorela ob koncu druge svetovne vojne in z njo, žal, tudi vsa Plečnikova pisma. K sreči so se v Zacherlovi družinski kroniki ohranili vsaj prepisi nekaterih, ki pričajo o nastanku Plečnikove mladostne umetnine Zacherlove poslovno-stanovanjske stavbe sredi Dunaja.

Pozneje je nanj naredil velik vtis češkoslovaški predsednik Tomáš Garrigue Masaryk, ko mu je odprl nova slovanska obzorja. Leta 1920 ga je imenoval za arhitekta praškega gradu. Desetletno bivanje med Čehi in poznejše redno odhajanje v Prago med šolskimi počitnicami, kjer je še naprej skrbel za uresničevanje svojih načrtov, je nemščino zamenjalo z nekaterimi češkimi vrivki. Zanimivo je primerjati korespondenco s pisateljem Franom Saleškim Finžgarjem. Pisateljeva pisma so v primeru s Plečnikovimi skrajno suhoparna, medtem ko so Plečnikova, ne samo po obliki, temveč tudi po vsebini, polna in domiselna, kot so bila vsa njegova arhitekturna dela.

Z mlajšim bratom zdravnikom Janezom si je Jože manj dopisoval. Ker sta pozneje živela skupaj v Ljubljani, za to tudi ni bilo potrebe. Kljub temu pa so zanimiva zlasti zgodnja Janezova pisma Andreju, v katerih opisuje Jožetovo začetno neodločnost

glede svoje prihodnosti. Podobno velja tudi za korespondenco s sestro Marijo, ki se je vrtela predvsem okoli težkih razmer v njenem zakonu ter skrbi za dom in družino. Po Andrejevi smrti leta 1931 se je Plečnik navezal zlasti na bosanskega frančiškana fra Josipa Markušića, ki ga v pismih imenuje kar za svojega »novega Andreja«. Markušić je kot provincial in pozneje kot beograjski župnik neomajno verjel v Plečnikovo genialnost in se je pri zidavi in opremljanju cerkve sv. Antona Padovanskega po najboljših močeh trudil ustreči njegovim zamislim. Priskrbel pa mu je tudi nekaj naročil za Bosno, ki pa so vsa ostala le na papirju. Po bratovi smrti se je Plečnik z njim posvetoval tudi o liturgičnih vprašanjih. Obsežna korespondenca med njima je ohranjena v frančiškanskem samostanu v Jajcu. Iz nje izvemo tudi marsikaj o Plečnikovih delih, o katerih je prijatelju redno poročal v Bosno.

Kakor je za oznako Plečnikove duhovnosti pomembno njegovo dopisovanje z domačimi in Markušićem, je za njegove poglede na sočasno dogajanje v arhitekturi odločilna v Pragi ohranjena obsežna korespondenca z dunajskim sošolcem iz Wagnerjevega ateljeja in češkim prijateljem Janom Kotěro. Žal pa je ta nenadomestljivi biografski vir pretrgala zgodnja prijateljeva smrt leta 1923.

Z državniki opravi zasedeni predsednik Masaryk je skrb za obnovo praškega gradu in njegove okolice prepustil hčerki Alici. Njena številna, v Plečnikovi zapuščini ohranjena pisma pričajo o tesni navezanosti med obema. Izobražena Alice je imela tudi pomemben delež pri rojstvu idej, kako habsburški fevdalni grad spremeniti v sedež mlade demokratične države. Iz njenih pisem veje celo bojazen, da bi premočno čustveno zблиžanje z arhitektom lahko škodilo zaupani ji nalogi. Kako je vse to doživljal Plečnik, ni znano, ker njegova pisma, razen redkih nepomembnih fragmentov, niso ohranjena. Alice, ki je drugo svetovno vojno preživljala v ameriškem eksilu, jih je pred odhodom zaupala znancem zunaj Prage, ti pa so jih v strahu pred Nemci uničili. To izgubo delno nadomešča obsežno dopisovanje z učencem in poznejšim sodelavcem pri obnovi praškega gradu Ottom Rothmayerjem. V Ljubljani in Pragi ohranjena pisma nudijo zaokroženo podobo o poteku del. Rothmayer je bil izjemno plemenit človek in nadarjen umetnik, ki je z neomajnim spoštovanjem do svojega učitelja uresničeval njegove zamisli tudi po tem, ko se je ta dokončno poslovil od Prage. Po njegovih skicah je risal izvedbene načrte in skrbel za njihovo natančno uresničenje. Med tesne Plečnikove praške prijatelje je sodil tudi kaplan in poznejši kanonik Aleksander Titl, na katerega plečih je počivala skrb za gradnjo in opremljanje cerkve Najsvetejšega Srca gospodovega na praških Vinohradih. V praškem Mestnem arhivu hranijo njemu namenjena Plečnikova pisma iz obdobja med letoma 1919 in 1947, med katerimi je tudi veliko skic. Ob tem ne gre spregledati pomena le občasnega dopisovanja z nekaterimi duhovniki, kot sta bila beuronski benediktinec Jan Willibrord Verkade ali pesnik Alojzij Merhar s psevdonimom Silvin Sardenko, pa tudi s hrvaškim kiparjem Ivanom Meštrovičem. Navedena korespondenca namreč jasno osvetljuje značilnosti posameznih obdobij Plečnikovega življenja.

Čeprav se je Plečnik v Ljubljani redno srečeval z umetnostnim zgodovinarjem Francetom Steletom in ravnateljem Mestnega gradbenega urada inž. Matkom Prelovškom, se je ohranilo tudi več pisem slednjemu, v katerih je komentiral skupne dogovore in tolmačil svoje poglede na urejanje Ljubljane. Poseben fond predstavljajo dolgo neznana pisma kostanjeviški lekarnarki Emiliji Fon, ki jo je verjetno poznal še iz Prage, kjer je študirala farmacijo. V starosti so v njem vzbudila tudi nekaj globljih čustev, čeprav nikoli ni razmišljal o poroki. Ta del korespondence je zanimiv zlasti zato, ker odkriva Plečnikove domače razmere v času druge svetovne vojne in skrb, ki mu jo je posvečala Emilija Fon. Kaj več o njegovih delih in zamislih pa iz pisem ne izvemo.

